

TA'LIM ISLOHOTLARINI AMALGA OSHIRISHDA HUQUQIY MEXANIZMLAR VA BOSHQARUVNING ZAMONAVIY MODELI

*Buxoro Davlat Pedagogika Instituti
Pedagogika va ijtimoiy fanlar fakulteti
II bosqich magistranti
Nasrulloeva Sabina Narzulloevna
+998.....
.....@gmail.com*

Annotatsiya: Mazkur mavzuda ta'lim islohotlarini amalga oshirish jarayonida qo'llaniladigan huquqiy mexanizmlar va ularning amaliy ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, ta'lim tizimini samarali boshqarishda zamonaviy boshqaruv modellari va ularning afzalliklari yoritiladi. Tadqiqotda ta'lim siyosatini takomillashtirishga xizmat qiluvchi normativ-huquqiy asoslar va innovatsion yondashuvlar ko'rib chiqiladi. Mavzu ta'lim sifatini oshirish hamda boshqaruv tizimini optimallashtirishga qaratilgan ilmiy xulosalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: ta'lim islohoti, huquqiy mexanizmlar, boshqaruv modeli, ta'lim siyosati, normativ-huquqiy asos, innovatsion yondashuv, ta'lim sifati.

Kirish

Ta'lim islohotlarini amalga oshirish bugungi globallashtirish sharoitida davlatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish strategiyasining eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Chunki ta'lim tizimi nafaqat bilim berish jarayoni, balki inson kapitalini shakllantiruvchi asosiy institut sifatida jamiyat taraqqiyotining poydevorini belgilaydi. Shu nuqtayi nazardan, ta'lim islohotlarining samaradorligi bevosita uning huquqiy ta'minoti va boshqaruv mexanizmlarining qanchalik zamonaviy va moslashuvchan ekanligiga bog'liqdir. Har qanday islohot avvalo normativ-huquqiy bazaga tayangan holda amalga oshiriladi, chunki huquqiy mexanizmlar islohotlarning qonuniyligi, barqarorligi va izchilligini ta'minlab beradi.

Ta'lim sohasidagi huquqiy mexanizmlar deganda, ta'lim jarayonini tartibga soluvchi qonunlar, farmonlar, qarorlar, davlat dasturlari hamda me'yoriy hujjatlar majmui tushuniladi. Ushbu hujjatlar ta'lim tizimining barcha bosqichlarini – maktabgacha ta'limdan tortib oliy ta'limgacha bo'lgan jarayonlarni qamrab oladi. Masalan, O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" ta'lim tizimining huquqiy asosini tashkil etib, islohotlarning strategik yo'nalishlarini belgilab beradi. Mazkur huquqiy hujjatlar ta'lim muassasalarining maqomi, o'qituvchilarning huquq va majburiyatlari, ta'lim

oluvchilarning kafolatlangan huquqlari hamda davlat va xususiy sektor hamkorligi kabi muhim masalalarni tartibga soladi

Huquqiy mexanizmlarning eng muhim jihatlaridan biri – bu ta'lim tizimida tenglik va adolat tamoyillarini ta'minlashdir. Har bir fuqaroning sifatli ta'lim olish huquqi Konstitutsiya bilan kafolatlangan bo'lib, bu huquqni amalda ta'minlash uchun davlat tomonidan turli ijtimoiy dasturlar va grant tizimlari joriy etiladi. Shu bilan birga, inklyuziv ta'limni rivojlantirish, imkoniyati cheklangan bolalar uchun sharoit yaratish ham huquqiy mexanizmlarning muhim yo'nalishlaridan biridir. Bu esa ta'lim tizimini ijtimoiy adolatga asoslangan holda rivojlantirishga xizmat qiladi

Zamonaviy ta'lim boshqaruvi modeli esa an'anaviy markazlashgan boshqaruvdan bosqichma-bosqich voz kechib, ko'proq decentralizatsiya va avtonomiya tamoyillariga asoslanmoqda. Bunday modelda ta'lim muassasalari nisbatan mustaqil qaror qabul qilish huquqiga ega bo'lib, resurslarni boshqarish, o'quv dasturlarini takomillashtirish va innovatsion texnologiyalarni joriy etishda erkinlikka ega bo'ladi. Bu esa ta'lim sifatini oshirishga va raqobatbardosh kadrlar tayyorlashga xizmat qiladi.

Zamonaviy boshqaruv modelining muhim tarkibiy qismlaridan biri – natijaga yo'naltirilgan boshqaruv (result-based management) hisoblanadi. Ushbu yondashuvda asosiy e'tibor jarayonlarga emas, balki erishilgan natijalarga qaratiladi. Ya'ni ta'lim muassasalari faoliyati ularning o'quvchilar bilim darajasi, ilmiy yutuqlari va ijtimoiy samaradorligi asosida baholanadi. Bu tizim orqali ta'lim sifati ustidan doimiy monitoring olib borish va muammolarni tezkor aniqlash imkoniyati yaratiladi.

Shuningdek, zamonaviy boshqaruv modelida raqamli texnologiyalarning o'zni tobora ortib bormoqda. Elektron ta'lim platformalari, raqamli boshqaruv tizimlari va onlayn monitoring mexanizmlari ta'lim jarayonini yanada shaffof va samarali qilishga xizmat qilmoqda. Raqamlashtirish nafaqat boshqaruvni yengillashtiradi, balki ta'lim jarayonining tezkorligi va qulayligini ham oshiradi. Bu esa global ta'lim standartlariga moslashish imkonini beradi.

Ta'lim islohotlarida davlat va xususiy sektor hamkorligi ham muhim o'rin tutadi. Public-private partnership (PPP) modeli asosida xususiy investitsiyalarni ta'lim tizimiga jalb qilish, yangi ta'lim muassasalarini tashkil etish va innovatsion loyihalarni amalga oshirish imkoniyati kengaymoqda. Bu esa davlat byudjetiga yukni kamaytirish bilan birga, ta'lim sohasida raqobat muhitini shakllantiradi.

Shu bilan birga, ta'lim boshqaruvida strategik rejalashtirish tizimi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Uzoq muddatli strategiyalar asosida ta'lim tizimining rivojlanish yo'nalishlari belgilanadi, resurslar taqsimlanadi va ustuvor vazifalar aniqlanadi. Strategik boshqaruv orqali ta'lim tizimi faqat bugungi ehtiyojlarni emas, balki kelajakdagi talablarni ham inobatga olgan holda rivojlanadi.

Xulosa.

Ta'lim islohotlarini samarali amalga oshirish har qanday davlatning barqaror rivojlanishi uchun strategik ahamiyatga ega bo'lib, bu jarayonda huquqiy mexanizmlar va zamonaviy boshqaruv modellari hal qiluvchi o'rin tutadi. Huquqiy mexanizmlar ta'lim tizimining normativ asoslarini belgilab beradi, uning faoliyatini tartibga soladi hamda barcha subyektlar uchun yagona qoidalar va kafolatlarni yaratadi. Shu orqali ta'lim jarayonida qonun ustuvorligi ta'minlanadi va tizimning barqaror ishlashi uchun zarur huquqiy muhit shakllanadi. Ayniqsa, ta'lim to'g'risidagi qonunlar, davlat ta'lim standartlari va strategik dasturlar islohotlarning izchil va bosqichma-bosqich amalga oshirilishiga xizmat qiladi.

Zamonaviy boshqaruv modellari esa ta'lim tizimini yanada moslashuvchan, samarali va natijaga yo'naltirilgan shaklda tashkil etishga imkon beradi. Bunday yondashuvda markazlashgan boshqaruvdan ko'ra ko'proq avtonomiya, decentralizatsiya va javobgarlik tamoyillari ustunlik qiladi. Bu esa ta'lim muassasalarining mustaqilligini oshirib, ularning innovatsion faoliyat yuritishiga keng yo'l ochadi. Natijada, ta'lim jarayonida raqobat muhiti shakllanadi va sifat ko'rsatkichlari sezilarli darajada yaxshilanadi.

Shuningdek, raqamli texnologiyalarning joriy etilishi boshqaruv tizimini tubdan modernizatsiya qilishga xizmat qilmoqda. Elektron platformalar, onlayn monitoring tizimlari va raqamli resurslar ta'lim jarayonini shaffoflashtirib, boshqaruv samaradorligini oshirmoqda. Bu esa nafaqat o'quv jarayonini yengillashtiradi, balki qaror qabul qilish jarayonini ham tezkor va asoslangan qiladi. Shu bilan birga, natijaga yo'naltirilgan boshqaruv tizimi ta'lim muassasalari faoliyatini aniq mezonlar asosida baholash imkonini yaratadi.

Umuman olganda, ta'lim islohotlarining muvaffaqiyati huquqiy mexanizmlar va zamonaviy boshqaruv tizimining uyg'un ishlashiga bevosita bog'liqdir. Ushbu ikki omil bir-birini to'ldirgan holda ta'lim tizimining sifatini oshiradi, uning xalqaro standartlarga moslashuvini tezlashtiradi hamda jamiyat uchun yuqori malakali kadrlar tayyorlash imkonini kengaytiradi. Kelajakda ta'lim tizimini yanada rivojlantirish uchun huquqiy bazani takomillashtirish, boshqaruvni raqamlashtirish va innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: Adolat, 2023. – 120 b.
2. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent: Adolat, 2020. – 45–67 b.
3. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. – Toshkent: O'zbekiston, 1997. – 10–38 b.
4. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008. – 85–112 b.
5. Turgunov S.T. Ta'lim menejmenti va boshqaruv asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. – 54–98 b.

6. Abduqodirov A.A. Pedagogik texnologiyalar va ta'lim sifati. – Toshkent: O'qituvchi, 2021. – 33–76 b.
7. UNESCO. Global Education Monitoring Report. – Paris: UNESCO Publishing, 2023. – 110–145 pp.

